

יחס הגאונים לאגדה

רבינו האי גאון כך כתב בפ' חגיגה: **הוּו יודעים כי דברי אגדה לאו כשמועה הם, אלא כל אחד דורש מה שעלה על לבו, כגון: אפשר ויש לומר. לא דבר חתוך. לפיכך אין סומכים עליהם.**

ועוד כתב באותן הפירושים: והמדרשות הללו לא דבר שמועה הם ולא דבר הלכה, אלא **אפשר בעולם קאמר** וכו' עד וכי המדרשות באפשר בעולם הוא אומרם.

כתב **רב שרירא גאון** ז"ל במגילת סתרים על עניין האגדות: הני מילי דנפקי מפסוקי ומקרי, מדרש ואגדה **אומדנא נינהו...** לכן **אין סומכין על אגדה**, ואמרו **אין למדין מן האגדות...** והנכון מהם מה שמתחזק מן השכל ומן המקרא נקבל מהם, ואין סוף ותכלה לאגדות.

ונשאל רב האי מה הפרש יש בין אגדות הכתובות בתלמוד שאנו מצווים להסיר שבושם להגדות הכתובות חוץ לתלמוד.

והשיב: כל מה שנקבע בתלמוד מחזור הוא ממה שלא נקבע בו. ואעפ"כ אגדות הכתובות בו, אם לא יכוונו או ישתבשו אין לסמוך עליהם, כי כלל הוא **אין סומכין על אגדה**. אבל כל הקבוע בתלמוד שאנו מצווין להסיר שבושו יש לנו לעשות כן, כי לולא שיש בו מדרש לא נקבע בתלמוד. ואם אין אנו מוצאין להסיר שבושו, נעשה כדברים שאינן הלכה. אבל מה שלא נקבע בתלמוד אין אנו צריכין לכל כך, אם נכון ויפה הוא דורשין ומלמדין אותו, ואם לאו אין אנו משגיחין בו.

ואילו כולן מדרשות הן ואגדות ואין מקשין עליהן דתנו רבנן **אין**
מקשין בהגדה. ויש למקרא הזה פתרונות אחרים.

דע כי רב שמואל בן חפני גאון ז"ל יכחיש כי החיה שמואל,
והוכיח זאת בראיות ארוכות, ולקח את הכתוב ויאמר שמואל
הנאמר כמה פעמים מדברי האשה אשר הערימה על שאול
ועשתה כל זאת בעצמה. זכר כל זה בחבורו ע"ד בטול התורה,
וטען על דברי הקדמונים (ירצם ה'!) אשר האמינו בתחית
שמואל וחשבו שכל הדברים נאמרו ממנו, ואמר בזה הלשון: כי
דברי הקדמונים אם הם סותרים להשכל אין לנו חייבים
לקבלם, והביא ראיות לסתור אמתת הדבר ...